

**Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Полтавський юридичний інститут
Кафедра конституційного, адміністративного,
екологічного та трудового права**

**Методичні вказівки до практичних занять
із навчальної дисципліни
«ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДОЧИНСТВА»**

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Освітня програма/спеціалізація – «Право»

Статус дисципліни – обов'язкова

Методичні вказівки до практичних занять із навчальної дисципліни «Теорія та практика конституційного судочинства» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» освітньої програми «Право» Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Полтава: Полтавський юрид. ін.-т Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. 30 с.

Розробник:

Полховська Інна Костянтинівна, доцент кафедри конституційного, адміністративного, екологічного та трудового права, кандидат юридичних наук, доцент

Затверджено на засіданні кафедри конституційного, адміністративного, екологічного та трудового права (протокол № 1 від 30 серпня 2020 р.)

Завідувач кафедри _____ В. М. Божко

Тема 1. Конституційний Суд України як орган судового конституційного контролю

П л а н

1. Захист конституції у формі судового конституційного контролю. Історична генеза, основні сучасні моделі та види конституційного контролю.
2. Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України, його порядок формування і структура. Статус суддів Конституційного Суду України.
3. Повноваження Конституційного Суду України.
4. Критерії перевірки правових актів на відповідність Конституції України

ЗАВДАННЯ

1. У світі склалися та ефективно функціонують дві основні моделі органів конституційної юстиції – американська та європейська (або австрійська) моделі. В деяких країнах діє так звана іберійська (південноамериканська) модель, яку ще називають “суд ампаро”.

В окремих державах світу правовий захист конституції здійснюють спеціально створені ради духовенства (наприклад, в Ірані це робить Вища Рада Вартових по охороні Конституції). Особливостями характеризується конституційний контроль у Франції, який здійснюється Конституційною Радою. Цей контроль, по-перше, має несудовий характер, а, по-друге, його об'єктом не можуть бути закони, які вже набули чинності. Конституційна судова реформа в Україні (закон про внесення змін до Конституції України схвалений парламентом 02.06.2016 р., набув чинності 30.09.2016 р.) внесла корективи у первісний статус Конституційного Суду України. По-перше, Конституційний Суд виокремлюється як самостійна та відмінна від судів інституція. По-друге, він позбавлений титулу “єдиний орган конституційної юрисдикції”.

У чому полягає суть кожної із існуючих в світі основних моделей органів конституційної юрисдикції? Коли і у зв'язку з чим виникли американська і австрійська моделі конституційної юрисдикції? Яка модель запроваджена в Україні та чи можна її вважати для нашої держави і суспільства вдалою?

2. На початку ХХ ст. в науковій літературі розгорнувся спір між відомим вченими Гансом Кельзеном і Карлом Шміттом щодо того, хто має бути гарантом конституції. Карл Шмітт вважав, що ним має бути президент і категорично заперечував наділення цією функцією суди, тим більше створення спеціального судового органу конституційного контролю, оскільки така діяльність неприйнятна правосуддю. Натомість Ганс Кельзен по суті став автором Конституції Австрії, в якій вперше був закріплений статус конституційного суду.

Назвіть аргументи за і проти того, що конституційні суди здійснюють правосуддя.

Яке місце займає Конституційний Суд України в системі поділу влади в Україні? Чи змінилося це місце після конституційної реформи 2016 року?

3. Після конституційної реформи 2016 року Конституція України закріплює необхідність призначення суддів КСУ ви-ключно на конкурсних засадах. Натомість у Законі України «Про Регламент Верховної Ради України» передбачено, що участь у конкурсі мають право брати лише особи, яких висунули депутатські фракції у Верховній Раді України. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини звернувся до КСУ з конституційним поданням щодо визнання неконституційним положення Закону України «Про Регламент Верховної Ради України».

Яке рішення має ухвалити Конституційний Суд України?

Що означає конкурсний механізм призначення конституційних суддів? Як він врегульований в тому випадку, коли суб'єктом призначення є Президент України і з'їзд суддів?

4. Народний депутат України В. розробив законопроект "Про внесення змін до Закону України "Про Конституційний Суд України"". Цей законопроект передбачав зміну порядку формування Конституційного Суду України. Згідно із законопроектом Верховна Рада України, з'їзд суддів України та Кабінет Міністрів України обирають таємним голосуванням по шість суддів Конституційного Суду України. В пояснювальній записці до цього законопроекту було названо такі основні аргументи щодо необхідності його прийняття: по-перше, на відміну від існуючого порядку, по шість суддів буде обирати кожна із гілок державної влади; по-друге, буде усунена нерівність у процедурі обрання суддів Конституційного Суду України, оскільки шість із них призначалися, а дванадцять обиралися.

Чи можна вважати вірним твердження про те, що в Україні Конституційний Суд формується трьома гілками влади, при тому, що Президент України є лише главою держави, а шість суддів призначає саме він, а не Кабінет Міністрів України?

Який порядок призначення суддів існує в інших країнах (на прикладі європейських держав, та держав, що виникли на території колишнього СРСР)?

Який порядок зайняття вакантної посади судді Конституційного Суду України? Які додаткові вимоги до кандидатів на посаду судді Конституційного Суду України, на Ваш погляд, бажано було б закріпити в ст. 148 Конституції України?

5. 24 лютого 2014 року Верховна Рада України ухвалила постанову «Про реагування на факти порушення судьями Конституційного Суду України присяги судді» № 775-VII. Цією постановою було достроково припинено повноваження та звільнено з посад 5 суддів Конституційного Суду України у зв'язку з порушенням ними присяги. В якості обґрунтування порушення присяги стало те, що зазначені судді брали участь у прийнятті рішень Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010, від 29 травня 2013 року № 2-рп/2013, від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012. На думку Верховної Ради України, зазначені судді порушили

приписи статей 3, 19, 147-153 Конституції України (не забезпечили верховенство Конституції України; порушили обов'язок захищати конституційний лад держави, конституційні права та свободи людини і громадянина; вчинили дії, що суперечать змісту присяги судді Конституційного Суду України, чесному і сумлінному виконанню обов'язків судді Конституційного Суду України).

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини звернувся до Конституційного Суду України щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) вказаної постанови Верховної Ради України, оскільки цією постановою, на його думку, український парламент порушив незалежність Конституційного Суду України.

В чому полягають гарантії незалежності суддів Конституційного Суду України?

Який порядок дострокового припинення повноважень та звільнення судді Конституційного Суду України?

Чи є дії Верховної Ради України по звільненню суддів шляхом прийняття відповідної постанови правомірними?

Список літератури

Барабаш Ю. Г. Конституційний Суд versus адміністративні суди?: роздуми з приводу статті В. М. Кампо / Ю. Г. Барабаш // Юрид. вісн. України. – 2009. – № 38. – С. 12.

Баулін, Ю. В. Новий конституційний формат діяльності Конституційного Суду України: конституційна скарга / Ю. В. Баулін // Право України. - 2016. - N 7. - С. 19-23

Баулін Ю. Двадцять років вітчизняної конституційної юрисдикції / Ю. Баулін // Вісник Конституційного Суду України. – 2016. – № 4-5. – С. 23-40.

Берченко Г.В. Попередній контроль за змінами Конституції: юридичні позиції Конституційного Суду України // Право і суспільство. – № 6. – 2019. - С. 9-16.

Бориславська О. Роль органу конституційної юрисдикції у формуванні в Україні системи конституціоналізму європейського зразка: до постановки проблеми / О. Бориславська // Вісник Конституційного Суду України. – 2014. – № 3. – С. 62-71.

Веніславський Ф. В. Конституційний Суд України в механізмі забезпечення стабільності конституційного ладу / Ф. В. Веніславський // Вісник Конституційного Суду України. – 2010. № 2. – С. 130-137.

Кампо В. Стан та перспективи розвитку наукових доктрин конституційної юстиції в Україні / В. Кампо // Юрид. журн. - 2012. – № 7/8. – С. 68-75.

Ковалко Н. М. Актуальні пропозиції імплементації міжнародного законодавства в сфері конституційного контролю в правову систему України/ Н. М. Ковалко, А. О. Дрозд // Право і суспільство. – 2016. – № 4. – С. 26-33.

Кравчук В. Особливості конституційно-правового статусу суддів Конституційного Суду України / В. Кравчук // Вісник Конституційного Суду України. – 2015. – № 4. – С. 109-112.

Летнянчин Л. І. Конституційна судова реформа: проблеми та перспективи / Л. І. Летнянчин // Вісник Національної академії правових наук України: зб. наук. пр. / редкол.: О. В. Пет-ришин та ін.: – Х.: Право, 2016. – № 3 986). – С. 194-203.

Савчин М. В. Конституційний Суд України та реалізація Конституції України / М. В. Савчин // Публічне право. – 2015. – № 1. – С. 9-17.

Селіванов А. О. Доктрина компетенції конституційного правосуддя в Україні: повнота і дієвість / А. О. Селіванов // Право України. – 2013. – № 12. – С. 111-121.

Шаповал, В. М. Конституційний контроль в Україні: концепт та інститути / В. М. Шаповал // Право України. - 2016. - N 10. - С. 125-140.

Шевчук І.М. Становлення та розвиток інституту конституційного контролю в Україні / І.М.Шевчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право» / голов. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Т. I. – Вип. 31. – С.112-115.

Савчин М. Конституційний Суд України і динаміка конституційного порядку / М. Савчин // Вісн. Конституц. Суду України. – 2015. – № 4. – С. 136–141.

Стецюк П. Роль Конституційного Суду України у процесі формування та реалізації національної доктрини конституційної держави / П. Стецюк // Вісн. Конституц. Суду України. – 2011. – № 4-5. – С. 64–73.

Т е м а 2. Тлумачення Конституції України Конституційним Судом України

П л а н

1. Поняття та види тлумачення.
2. Офіційне тлумачення Конституції України як функція Конституційного Суду України.
3. Способи тлумачення Конституції України .
4. Межі тлумачення Конституційним Судом України Конституції України.

ЗАВДАННЯ

6. Свого часу Національний банк України (НБУ) звернувся до Конституційного Суду України з метою дати офіційне тлумачення положення ч.1 ст.58 Конституції України, яке визначає, що закони та інші нормативно-правові акти мають зворотну дію в часі у випадках, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи, і чи поширюється це положення на юридичних осіб?

Необхідність такого тлумачення НБУ пояснював тим, що обласні управління НБУ неоднозначно застосовують положення Закону України “Про внесення змін до деяких декретів Кабінету Міністрів України з питань валютного регулювання”, яким скасовано обов’язковий продаж валютних надходжень і відповідальність юридичних осіб (ст. 1 Закону). Зокрема, управління і далі накладають штрафи на юридичних осіб за несвоєчасний продаж надходжень в іноземній валюті, що мав місце до набрання чинності зазначеним вище законом. Це, на думку суб’єкта права, на конституційне звернення, суперечить законодавству, оскільки положення ст. 58 Конституції України про зворотну дію законів у випадках, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність, повинні поширюватись і на юридичних осіб.

Яке рішення ухвалив Конституційний Суд України? Які способи тлумачення Конституції України доречно застосувати при прийнятті даного рішення?

7. Президент України як гарант державного суверенітету та територіальної цілісності України вніс у порядку законодавчої ініціативи на розгляд Верховної Ради України проект Закону України “Про відновлення ядерного статусу України”. Народні депутати України звернулися до Конституційного Суду України з поданням, у якому просили, посиляючись на практичну необхідність, надати офіційне тлумачення положення Декларації про державний суверенітет України в частині декларування Україною наміру в майбутньому дотримуватися “трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти і не набувати ядерної зброї”.

Конституційний Суд України відмовив суб’єкту конституційного подання у відкритті провадження по справі.

Які, на ваш погляд, аргументи міг навести єдиний орган конституційної юрисдикції на користь ухвалення такого рішення? Які існують межі офіційного тлумачення Конституції України Конституційним Судом України?

8. Конституційний Суд України не задовольнив клопотання 48 народних депутатів України про визнання неконституційним Закону України “Про вибори народних депутатів України”, яким запроваджено пропорційну виборчу систему по виборах допарламенту України, посиляючись на доктрину політичного питання. Суб’єкт права на конституційне подання обґрунтовував неконституційність закону тим, що така система обмежує проголошений ст. 71 Конституції України принцип прямого і рівного виборчого права.

Що таке “доктрина політичного питання” та яке значення вона має для діяльності Конституційного Суду України? Назвіть приклади з практики функціонування органу конституційної юрисдикції України прямого посилання на доктрину політичного питання? Які, на ваш погляд, перспективи розгляду в Конституційному Суді України питання про визнання неконституційними окремих положень Закону України “Про місцеві вибори” в частині запровадження пропорційної виборчої системи по виборах депутатів міських, районних у місті, районних та обласних рад?

9. На пленарному засіданні Конституційного Суду України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини обстоюючи свої вимоги щодо офіційного тлумачення ч. 2 ст. 34 Конституції України: “Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на власний вибір”, просив Суд взяти до уваги практику Європейського Суду з прав людини щодо інтерпретації ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., в якій сформульовано принцип, що “межі допустимої інформації щодо посадових та службових осіб можуть бути ширшими порівняно з межами такої ж інформації щодо звичайних громадян. Тому, якщо посадові чи службові особи діють без правових підстав, то мають бути готовими до критичного реагування з боку суспільства”. У протилежному випадку він залишав за собою право на оскарження рішення Конституційного Суду України до Європейського Суду з прав людини.

Яке значення має рішення та практика Європейського Суду з прав людини для інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України? Як, на ваш погляд, має діяти Конституційний Суд України при вирішенні цієї справи? Які існують механізми оскарження рішень Конституційного Суду України з питань офіційного тлумачення Конституції України?

Список літератури

Наливайко Л. Р. Теоретико-прикладні проблеми тлумачення конституції та законів України Конституційним Судом України / Л. Р. Наливайко, О. М. Сеньків // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2015. – №1. – С. 68-75.

Савчин М. В. Конформне тлумачення Конституції та забезпечення єдності правової системи в діяльності Конституційного Суду України / М. В. Савчин, Р. В. Марчук // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2010. – № 11. – С. 44-52.

Тацій В. Я. Питання меж тлумачення Конституційним Судом Конституції та законів України / В.Я. Тацій, Ю. М. Тодика // Вісник Академії правових наук України. – 2001. – № 4 (27). – С. 31-40.

Тодика Ю. М. Способи тлумачення Конституції і законів України Конституційним Судом // Вісник Академії правових наук України. – 2001. – № 2 (25). – С. 51-60.

Топчій В. В. Офіційне тлумачення конституційних норм щодо прав людини у парадигмі юридичної герменевтики / В. В. Топчій // Публічне право. – 2016. – № 1. – С. 276-283.

Тулицький, О. Конституційний і Верховний суди України та співвідношення їхніх правових позицій в аспекті здійснення інтерпретаційних функцій / О. Тулицький // Вісник Конституційного Суду України : загальнодержавне періодичне видання. - 2016. - N 2/3. - С. 194-202.

Т е м а 3. Доктрини у практиці Конституційного Суду України

П л а н

1. Доктрина верховенства права
2. Доктрина політичного питання
3. Доктрина дружнього ставлення до міжнародного права
4. Доктрина позитивного обов'язку держави.
5. Доктрина правомірних обмежень в реалізації прав людини.

ЗАВДАННЯ

10. До Конституційного Суду України з конституційним поданням звернувся Верховний Суд, який просив здійснити офіційне тлумачення частин 1 та 2 ст. 8 Конституції України у системному зв'язку з Постановою Пленуму Верховного Суду України № 9 від 01.11.1996 р. “Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя”. Зокрема суб'єкт права на конституційне подання просив розтлумачити зміст конституційного положення “*В Україні визнається і діє принцип верховенства права*”, та роз'яснити, чи означає положення ч. 2 ст. 8 Конституції України відповідно до якого “*Норми Конституції України є нормами прямої дії*”, що суди при

здійсненні правосуддя можуть безпосередньо посилалися на норми Конституції України. Також Верховний Суд України просив розтлумачити, як мають діяти суди, коли в процесі здійснення судочинства суд дійде висновку щодо суперечності Конституції України закону, який необхідно застосовувати для вирішення справи.

Що означає принцип верховенства права і які його елементи?

Які юридичні позиції висловлював КСУ щодо принципу верховенства права в цілому і окремих його елементів?

Які міжнародні акти використовує КСУ в своїх рішеннях для інтерпретації принципу верховенства права?

Чи може суд загальної юрисдикції не застосувати закон, який на його думку суперечить Конституції України?

11. За пропозицією депутата С. Верховна Рада України ухвалила законопроект, відповідно до якого в Земельному Кодексі закріплена норма, згідно з якою громадяни України кожні 2 роки зобов'язані переоформлювати право постійного користування земельною ділянкою на право власності або оренди. У разі недотримання цієї норми примусово відчужувати вказані об'єкти приватної власності у комунальну власність.

Відповідно до позиції комітету Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних ресурсів чинна редакція суттєво звузила обсяг земельних прав громадян, право на використання земельної ділянки для ведення громадянином фермерського господарства, яке є одним із різновидів конституційних прав цього суб'єкта.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини звернувся до КСУ з конституційним поданням щодо неконституційності ухваленого закону.

Які елементи принципу верховенства права порушує ухвалений закон?

Проаналізуйте детально Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу X "Перехідні положення" Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22 вересня 2005 року N 5-рп/2005.

12. Громадянин М. звернувся до КСУ з конституційною скаргою щодо ряду статей КПК, які забороняють оскарження процесуальних рішень в касаційному порядку, вважаючи що це порушують право на звернення до суду і ст. 55 Конституції України. КСУ відмовив у відкритті провадження, посилаючись на те, що конституційна скарга не містить належного обґрунтування. КСУ зазначає, що ст. 55 взагалі не регулює касаційне оскарження, а регулювання цього питання віддано на розсуд законодавця.

Чи має право КСУ стверджувати про відсутність обґрунтування на стадії відкритті провадження у справі, якщо він не погоджується з відповідною аргументацією суб'єкта звернення із конституційною скаргою?

Чи можна стверджувати, що відмова даному випадку а КСУ є прихованим посиланням на доктрину політичного питання? Проаналізуйте практику відмови у відкритті проваджень за конституційними скаргами в частині

можливого порушення статті 55 Конституції України щодо оскарження судових рішень у касаційному порядку.

13. 49 народних депутатів України звернулися до Конституційного Суду України з клопотанням визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), пункт 7 частини другої статті 42 Закону України "Про вищу освіту", згідно з яким не може бути обрана, призначена (у тому числі ви-конувачем обов'язків) на посаду керівника закладу вищої освіти особа, яка "голосувала за диктаторські закони 16 січня 2014 року". Своє подання депутати обґрунтовували тим, що в цей день було ухвалено багато законів, незрозуміло які з них є диктаторськими, відповідно порушується принцип правової визначеності як елемент принципу верховенства права.

Проаналізуйте рішення від 20 грудня 2017 року № 2-р/2017 у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 7 частини другої статті 42 Закону України "Про вищу освіту".

Якими аргументами скерувався суд, ухвалюючи рішення?

Назвіть інші рішення, в яких КСУ посилався на принцип правової визначеності як підставу для визнання положень правових актів неконституційними.

Список літератури

Барабаш Ю. Г. Двадцять років незалежного поступу: втома від демократії чи утвердження нового конституційного проекту? / Ю. Г. Барабаш // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 1. - С. 5-13.

Берченко Г. В. Декомунізація в Україні: конституційно-правові аспекти [Електронний ресурс] / Г. В. Берченко // Форум права. - 2017. - № 4. - С. 13–23. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index

Головатий С. Верховенство права : монографія : у 3 кн. / Сергій Головатий. — К. : Фенікс, 2006.

Городовенко В. В. Належна правова процедура як загаль-новизнаний стандарт функціонування судової влади / В. В. Горо-довенко // Адвокат. - 2012. - № 5. - С. 12 - 17.

Гультай М. Норми міжнародного права у практиці Конституційного Суду України / М. Гультай, Н. Кияниця // Вісник Конституційного Суду України. – 2014. – № 6. – С. 81-89.

Гультай М. Правова визначеність у рішеннях Конституційного Суду України / М. Гультай, І. Кияниця // Вісн. Консти-туц. Суду України. – 2012. – № 5. – С. 83–93.

Евсеев А. Самоограничение в деятельности Конституционного Суда Украины // Сравнительное конституционное обозрение. – 2018. – № 2 (123). – С. 51–67.

Жалімас Д. Офіційна конституційна доктрина: концепція, значущість, головні принципи розвитку // Філософія права і загальна теорія права. - № 1–2/2016. - С. 267-280.

Козюбра М. Принцип верховенства права і конституційна юрисдикція // Вісник Конституційного Суду України. – 2000. – № 4. – С. 25.

Речицький В. Чи може існувати в Україні офіційна конституційна доктрина? // Філософія права і загальна теорія права. - № 1–2/2016. - С. 281-291.

Савчин М. В. Порівняльне конституційне право: навчальний посібник. – Київ: Юрінком Інтер, 2019. – 328 с.

Христова Г. О. Позитивні зобов'язання держави у сфері прав людини: сучасні виклики: монографія. – Харків: Право, 2018. – 680 с.

Шевчук С. Концепція самообмеження суду: доктрина "політичного питання", "політичної доцільності" та "поля розсуду держави" // Вісник Академії правових наук України. - 2006. - С. 20-32.

Т е м а 4. Конституційно-судовий процес в Конституційному Суді України

П л а н

1. Форми звернення до Конституційного Суду України (конституційне подання, конституційне звернення, конституційна скарга), їх суб'єкти та критерії прийнятності.
2. Поняття і особливості проваджень у Конституційному Суді України. Учасники, стадії та строки конституційних проваджень.
3. Відкриття конституційного провадження. Підстави для відмови у відкритті конституційного провадження. Типові причини відмови у відкритті провадження за конституційними скаргами.
4. Розгляд конституційних звернень, подань, конституційних скарг Конституційним Судом України. Забезпечувальний наказ.
5. Прийняття рішень і висновків Конституційного Суду України.
6. Порядок виконання рішень і висновків Конституційного Суду України.

ЗАВДАННЯ

14. Свого часу Київська міська рада звернулася до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо офіційного тлумачення ч. 1, 2 ст. 141 Конституції України. Під час слухань на пленарному засіданні судді дійшли висновку, що деякі положення Закону України “Про порядок обчислення скликань представницьких органів місцевого самоврядування” не відповідають Конституції України. Тому в своєму Рішенні Конституційний Суд України не лише надав тлумачення, про яке безпосередньо йшлося у конституційному поданні, а ще й визнав зазначені положення неконституційними, хоча Київська міська рада питання про це не ставила.

Які правові наслідки визнання акта неконституційним? Чи пов'язаний Конституційний Суд України предметом конституційного подання (звернення, скарги)? Проаналізуйте ситуацію, що склалася.

15. Під час розгляду справи в Конституційному Суді України з'ясувалося, що представник суб'єкта права на консти-туційну скаргу є рідним братом одного з суддів Конституційного Суду. Яким чином слід вийти із цієї ситуації?

Як це питання вирішувалося у першій редакції Регламенту Конституційного Суду України від 05.03.1997 р. та у чинній редакції, а також в чинних процесуальних кодексах України і новітніх законах з

протидії корупції в Україні? Яке регулювання більш сприяє забезпеченню принципу незалежності судової влади? Відповідь обґрунтуйте.

16. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини від імені та в інтересах громадянина С. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням надати офіційне тлумачення ч. 1 ст. 59 Конституції України. Необхідність в офіційному тлумаченні цієї норми він обґрунтував тим, що під час попереднього розслідування його кримінальної справи, фігурантом якої був С., слідчий податкової міліції та прокурор м. Маріуполя Донецької обл. відмовили йому в задоволенні клопотання про допуск як захисника працівника приватної юридичної фірми, посилаючись на відсутність у останнього адвокатської ліцензії. Дії зазначених посадових осіб С. оскаржив до Жовтневого районного суду м. Маріуполя, який визнав їх неправомірними. Пізніше це рішення районного суду було скасовано Донецьким обласним судом.

Однак після опрацювання матеріалів подання у Секретаріаті КСУ вони були повернуті суб'єкту подання. Омбудсман звернувся до Голови КСУ з проханням роз'яснити дії відповідальних працівників Секретаріату, адже, на його думку, останній не уповноважений вирішувати питання щодо відкриття чи відмови у відкритті конституційного провадження.

Хто може бути суб'єктами звернення до Конституційного Суду України? Чи є підстави для відкриття конституційного провадження у даній справі? Оцініть дії Секретаріату КСУ. Як би ви порадили діяти зацікавленим суб'єктам надалі.

17. Суб'єкт права на конституційне подання – 47 народних депутатів України – звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України від 04.08.2006 р. № 79-V “Про внесення зміни до розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення»” Закону України “Про Конституційний Суд України”. Законом було внесено зміну до підпункту 1 п. 3 розділу IV “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України “Про Конституційний Суд України”, за якою вилучено з юрисдикції Конституційного Суду України вирішення питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) законів України про внесення змін до Конституції України, що набрали чинність. Суб'єкт права на конституційне подання зазначає, що Верховна Рада України, приймаючи Закон, діяла всупереч вимогам Конституції України та Закону України “Про Конституційний Суд України”, чим намагалася вплинути на діяльність суддів, тобто порушила ч. 2 ст. 126 Конституції України, згідно з якою вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється. Конституційний Суд України не лише відкрив конституційне провадження у цій справі, але й 26.06.2008 р. своїм рішенням визнав неконституційними низку положень Закону “Про Конституційний Суд України”, який, як відомо, регулює його ж діяльність.

Чи мав Конституційний Суд на це право? Як це узгоджується із процесуальним принципом “ніхто не може бути суддею у власній справі”? Що таке концепція самообмеження Конституційного Суду? Яку важливу

для подальшої практики конституційного будівництва в Україні правову позицію сформулював Суд у цьому рішенні?

18. За конституційним поданням Президента України Конституційний Суд України розглядав справу щодо відповідності Конституції України (конституційності) цілої низки статей Закону України “ Про позбавлення В. Януковича звання Президента України”. Під час засідання Голова Конституційного Суду України заявив, що отримав офіційне звернення від новообраного Президента України, яким він відкликає попереднє подання і просить припинити провадження, оскільки змінилися політико-соціальні умови в державі, і, тим самим, відпала необхідність у розгляді поставлених у поданні питань. Конституційний Суд України оголосив перерву у своєму засіданні для ретельного дослідження обставин, що виникли у зв’язку з новим зверненням Президента України.

Яким чином Конституційний Суд України має вирішити цю ситуацію? Як має відреагувати КСУ, якщо на пленарному засіданні представник суб’єкта права на конституційне подання заявить у заключному слові, що не наполягає на продовженні провадження або й взагалі висловить прохання припинити провадження у справі?

Підготуйте висновок наукового консультанта судді – доповідача з цієї справи.

19. В рішенні КСУ від 5 червня 2019 року № 4-р(II)/2019 визнано неконституційним положення пункту 13 частини першої статті 17 Закону України "Про Національне антикорупційне бюро України". ТОВ «Обрій» звернулося до господарського суду з вимогою перегляду за виключними обставинами рішення, ухваленого раніше, в якому було визнано недійсним договір за позовом НАБУ. Суд відмовив у перегляді, аргументуючи це тим, що рішення вже виконано.

В яких випадках може бути переглянуто рішення суду внаслідок прийняття рішення КСУ?

Чи правомірно було відмовлено у перегляді в даному випадку?

Проаналізуйте судову практику щодо перегляду судових рішень за виключними обставинами внаслідок ухвалення рішення КСУ.

20. Під час розгляду конституційної скарги 16 квітня 2019 р. Велика палата КСУ ухвалила рішення застосувати забезпечувальний наказ у справі громадянина Дерменжи, щодо перевірки на конституційність положень статті 23 Закону «Про іпотеку». Громадянин обґрунтовував своє клопотання видати забезпечувальний наказ з метою запобігання незворотнім наслідкам, що можуть настати у зв’язку з виконанням остаточного судового рішення у його справі. Автор клопотання стверджував, що у разі виконання остаточного судового рішення, яким звернено стягнення на його квартиру, він та його родина фактично опиняться «на вулиці без житла та без коштів».

Яка правова природа забезпечувального наказу? Чи можна тут провести аналогію з інститутом забезпечення позову в судах загальної юрисдикції або «правилом 39» з практики ЄСПЛ?

Проаналізуйте додатково коментар О.Водяннікова «За-безпечувальний наказ КСУ: щось пішло не так» (https://lb.ua/blog/oleksandr_vodennikov/424996_zabezpechivalnyi_nakaz_ksu_s_hchos.html)

Список літератури

Барабаш Ю. Г. Преюдиціальність рішень Конституційно-го Суду України: проблемні питання теорії та практики / Ю. Г. Барабаш // Право України. – 2010. – № 6. – С. 45–53.

Берченко Г. В., Ткаченко Є. В. Право на звернення з індивідуальною конституційною скаргою в Україні: теоретико-практичні аспекти // Право України. – 2018. – № 12. – С. 92-113.

Берченко Г.В. Обов'язковість, остаточність і неоскаржуваність рішень і висновків Конституційного Суду України // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – № 58. – 2019. – С. 67-72

Гончаров В. Ще раз про юридичну природу рішень Конституційного Суду України / В. Гончаров // Вісник Національної академії правових наук України. – 2013. – № 2. – С. 126-132 .

Кампо В. Легітимність рішень конституційних судів у контексті доктрини верховенства права: компаративний та праксеологічний аспекти [Електронний ресурс] / В. Кампо, М. Савчин // Там само. – 2010. – № 5. – С. 99–109.

Кампо В. Система джерел права в актах органу конституційної юстиції: проблеми теорії / В. Кампо, Р. Гринюк, В. Устименко // Там само. – 2013. – № 2. – С. 62–79.

Кампо В.М. Основні принципи діяльності Конституційного Суду України: структурний вимір / В.М. Кампо // Альманах права. — 2012. — Вип. 3. — С. 98-102.

Костицький М. Доказування в конституційному судовому процесі / М. Костицький // Вісник Конституційного Суду України. – 2011. – № 4-5. – С. 158-163.

Крусян А. Конституційний процес в Україні: втілення принципів європейського конституціоналізму / А. Крусян, Н. Мішина // Вісник Конституційного Суду України. – 2014. – №3. – С. 72-79.

Летнянчин Л. І. Проблеми конституціоналізації індивідуальної конституційної скарги в Україні // Право України. – 2018. – № 12. – С. 55-76.

Рабінович П. Перегляд Конституційним Судом України власних правових позицій як засіб охорони функцій Основного Закону / П. Рабінович, В. Гончаров // Там само. – 2011. – № 4–5. – С. 147–153.

Слінько Т. М. Правова природа окремої думки судді Конституційного Суду України / Т. М. Слінько, Є. В. Ткаченко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2011. – № 11. – С. 53–59.

Т е м а 5. Рішення та юридичні позиції Конституційного Суду України

П л а н

1. Поняття та види рішень Конституційного Суду України.
2. Окрема думка судді Конституційного Суду України.
3. Остаточність, неоскаржуваність і обов'язковість рішень Конституційного Суду України. Їх перегляд за нововиявленими обставинами.

4. Юридичні позиції Конституційного Суду України: поняття, види, юридична природа.
5. Вплив юридичних позицій Конституційного Суду України на правотворчу і правозастосовну діяльність в Україні.

ЗАВДАННЯ

21. До Конституційного Суду України надійшло звернення від уповноваженого суб'єкта з вимогою здійснити офіційне тлумачення частини першої статті 10 Конституції України. Під час попереднього розгляду цього звернення між суддями Конституційного Суду України виникла суперечка з приводу того, чи може Конституційний Суд України повторно здійснювати офіційне тлумачення статті, щодо якої вже є офіційне тлумачення. Одні судді стверджували, що Конституційний Суд України не може цього робити ні в якому разі, оскільки тим самим він порушує принцип остаточності, незмінності та неоскаржуваності рішень Конституційного Суду України. Інші судді Конституційного Суду України стверджували, що повторне офіційне тлумачення відповідної статті Конституції України не тільки можливе, а і є в окремих випадках необхідним, оскільки суспільно-політичні умови, в яких здійснюється конституційно-правове регулювання, змінюються. Тим самим Конституційний Суд України має реагувати на такі зміни.

Вирішіть цей спір, аргументуючи відповідь.

Чи є підстави для відкриття конституційного провадження за цим зверненням?

Чи означає повторне надання офіційного тлумачення того самого положення зміну юридичної позиції КСУ?

22. В рішенні КСУ від 5 червня 2019 року № 4-р(П)/2019 визнано неконституційним положення пункту 13 частини першої статті 17 Закону України "Про Національне антикорупційне бюро України". ТОВ «Обрій» звернулося до господарського суду з вимогою перегляду за виключними обставинами рішення, ухваленого раніше, в якому було визнано недійсним договір за позовом НАБУ. Суд відмовив у перегляді, аргументуючи це тим, що рішення вже виконано.

В яких випадках може бути переглянуто рішення суду внаслідок прийняття рішення КСУ?

Чи правомірно було відмовлено у перегляді в даному випадку?

Проаналізуйте судову практику щодо перегляду судових рішень за виключними обставинами внаслідок ухвалення рішення КСУ.

23. У процесі практичної діяльності Конституційний Суд України формулює досить важливі правові позиції, а також звертається до інтерпретаційних висновків, викладених у попередніх його рішеннях. Так, у рішенні Конституційного Суду України від 25.06.2008 р. № 12-рп/2008 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень ч. 5, 6 ст. 13 Закону України "Про статус народного депутата України"; ч. 4 ст. 61

Регламенту Верховної Ради України та офіційного тлумачення положень п. 6 ч. 2, 6 ст. 81; ч. 6 ст. 83 Конституції України; ч. 4 ст. 13 Закону України “Про статус народного депутата України” (справа про перебування народного депутата України у депутатській фракції) правові позиції містяться як у мотивувальній, так і в резолютивній частинах. Натомість у рішенні Конституційного Суду України від 26.02.2009 р. № 6-рп/2009 у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення п. 18 ч. 1 ст. 85 правова позиція міститься у мотивувальній частині рішення, а в резолютивній частині рішення, на її підставі, дається остаточний висновок. Ще одним прикладом розміщення правових позицій Конституційного Суду України у мотивувальній частині його акта є рішення від 16.04.2009 р. № 7-рп/2009 у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень ч. 2 ст. 19; ст. 144 Конституції України, ст. 25; ч. 14 ст. 46; ч. 1, 10 ст. 59 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування). Ухвала Конституційного Суду України від 15.07.2009 р. № 48-уп/2009 про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) розпоряджень Президента України про тимчасове виконання обов’язків голів місцевих державних адміністрацій є прикладом “відмовної” ухвали з “позитивним” змістом і містить посилання на минулі правові позиції Конституційного Суду України.

Визначте поняття “юридичної позиції” та дайте їх класифікацію. Чи знайшов своє закріплення цей термін у законодавстві України? В чому полягає юридична сила (природа) правових позицій Конституційного Суду України? В якому співвідношенні знаходяться поняття “рішення Конституційного Суду України” та “правова позиція”? Яке місце у структурі рішень Конституційного Суду України займають правові позиції?

Список літератури

Скомороха В. Окремі питання поділу влади, визначення державної та судової влади, незалежності судової влади / В. Скомороха // Вісн. Конституц. Суду України. – 2000. – С. 52–67.

Скомороха В. Парламентаризм та конституційна юстиція в Україні: теорія і практика / В. Скомороха // Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – 2002. – Вип. 13. – С. 109–114.

Стецюк П. Роль Конституційного Суду України у процесі формування та реалізації національної доктрини конституційної держави / П. Стецюк // Вісн. Конституц. Суду України. – 2011. – № 4-5. – С. 64–73.

Стрижак А. А. Конституційний Суд України як гарант дотримання конституційних принципів демократичної, правової держави / А. А. Стрижак // Право України. – 2010. – № 6. – С. 4–11.

Туницький О., Шостенко О. Забезпечення виконання органами державної влади рішень Конституційного Суду України: теоретичний та практичний аспекти / О. Туницький, О. Шостенко // Вісн. Конституц. Суду України. – 2014. – № 2. – С. 101–110.

Т е м а 6. Юридичні позиції КСУ з питань реалізації та захисту прав людини

П л а н

1. Роль та місце Конституційного Суду України в механізмі забезпечення прав людини.
2. Критерії конституційності обмеження прав людини в практиці КСУ.
3. Юридичні позиції КСУ в сфері захисту особистих прав і свобод людини.
4. Юридичні позиції КСУ в сфері захисту політичних прав і свобод людини і громадянина.
5. Юридичні позиції КСУ в сфері захисту соціальних, економічних, екологічних, культурних прав людини.
6. Юридичні позиції КСУ в сфері захисту прав юридичних осіб.

ЗАВДАННЯ

24. Громадянин К. звернувся до Конституційного Суду України із конституційною скаргою, в якій просив перевірити на предмет конституційності ч. 1 ст. 6 Закону України “Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні”, де сказано: “Громадянин України, а також іноземець чи особа без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, зобов’язані протягом десяти днів після прибуття до нового місця проживання зареєструвати місце проживання”. Суб’єкт оскарження вважає, що дане положення суперечить ч. 1 ст. 33 Конституції України, згідно з якою “кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом”.

Так, на думку скаржника, встановлений в законі обов’язок зареєструвати місце проживання є обмеженням права на вільний вибір місця проживання. У свою чергу, зразок заяви, необхідної для реєстрації місця проживання особи, затверджений постановою КМУ від 02.03.2016 р. № 207, де передбачена графа “Згода власника/співвласників житла...”, також обмежує право особи на вільний вибір місця проживання. Крім усього іншого як обґрунтування неконституційності скаржник посилається також на неоднозначність застосування норм Конституції закону. На підтвердження громадянин К. навів два рішення: окружного адміністративного суду, який визнав протиправними дії посадових осіб, які відмовляли йому у реєстрації за місцем проживання у зв’язку з відсутністю згоди власника, а також рішення апеляційного адміністративного суду, який визнав дії посадових осіб правомірними.

Які перспективи розгляду справи у Конституційному Суді України? Яке рішення має ухвалити Конституційний Суд України? Чим відрізняється інститут реєстрації від інституту прописки, який був визнаний неконституційним у рішенні КСУ від 14.11.2001 р. у справі № 1-31/2001

(справа щодо прописки). Яке юридичне значення матиме неоднозначне застосування положень Конституції України або законів України в нових реаліях? Чи може воно бути підставою для відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою (або відмови у відкритті провадження)? Які юридичні можливості у захисті порушеного конституційного права з'являються після визнання закону або його окремого положення неконституційним?

25. Під час розгляду трудового спору суддя не допустив до участі у справі на стороні позивача фахівця у галузі права, який не мав посвідчення адвоката. Останній, підтверджуюч можливість здійснення представництва інтересів свого клієнта, послався на правові позиції Конституційного Суду України, сформульовані у рішеннях від 16.11.2000 р. No 13-рп та від 30.09.2009 р. No 23-рп.

У свою чергу, суддя свою відмову обґрунтував змінами до Конституції України в частині правосуддя, які, з його слів, чітко зазначають, що лише адвокати можуть бути представниками в суді (ч. 4 ст. 131-2). А всі правові позиції Конституційного Суду України, сформульовані за зверненнями фізичних і юридичних осіб у справах щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України, втратили чинність через те, що такі суб'єкти тепер позбавлені права звертатися з конституційним зверненням.

Проаналізуйте ситуацію. Висловіть свою думку щодо наведених аргументів. Яка юридична сила правових позицій у сфері прав і свобод людини і громадянина, сформульованих до проведення конституційної реформи в частині правосуддя.

26. До Конституційного Суду України звернувся суб'єкт права на конституційне подання (66 народних депутатів України) щодо відповідності Конституції України (конституційності) постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку платних послуг, які надаються в державних закладах охорони здоров'я та вищих медичних закладах освіти" (справа про платні медичні послуги). Підставою для розгляду справи народні депутати України вважали практичну необхідність в офіційній інтерпретації положень ч. 3 ст. 49 Конституції України.

Суб'єкт права на конституційне подання зазначав у своєму поданні, що до Переліку платних послуг фактично включено лікувально-медичну, профілактичну та інші види медичних послуг та допомоги, яка відповідно до ч. 3 ст. 49 Конституції України у таких закладах має надаватися безоплатно, у зв'язку з чим просив визнати зазначену Постанову неконституційною.

Проаналізуйте рішення Конституційного Суду України від 25.11.1998 р. № 15-рп/98 (справа про платні медичні послуги), а також постанову Верховного Суду від 13 грудня 2019 року (справа № 461/1824/15-ф).

Які обставини стали підставою для конституційного подання? Проаналізуйте позиції сторін та правову позицію Конституційного Суду України, викладену в мотивувальній і резолютивній частинах рішення. Які аргументи стали підставою для визнання Переліку платних послуг неконституційним?

27. До Конституційного Суду України надійшла конституційна скарга від Комуністичної партії України, в якій наводилися правові аргументи на користь неконституційності Закону України “Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборони пропаганди їхньої символіки”, на підставі якого 16.12.2015 р. за рішенням Окружного адміністративного суду м. Київ партія була заборонена (справа № 826/15408/15). Матеріали конституційної скарги були повернуті скаржнику без розгляду. У поясненні зазначалося, що, по-перше, КПУ не є належним суб’єктом звернення до Конституційного Суду України через те, що є юридичною особою (а відповідно до правової позиції, сформульованої КСУ у відомому рішенні від 09.02.1999 р. № 1-рп, ст. 55 Конституції України, яка гарантує право на звернення до КСУ, стосується лише фізичних осіб), по-друге, нею пропущені розумні строки звернення до Суду з конституційною скаргою.

Назвіть суб’єктів звернення до КСУ з конституційною скаргою. Чи є таким суб’єктом об’єднання громадян? Які умови прийнятності конституційної скарги? Які розумні строки звернення до КСУ з конституційною скаргою?

28. У Рішенні від 26 грудня 2011 року № 20-рп/2011 Конституційний Суд України зазначив, що розміри соціальних виплат залежать від соціально-економічних можливостей держави а передбачені законами соціально-економічні права не є абсолютними. Механізм реалізації цих прав може бути змінений державою, зокрема, через неможливість їх фінансового забезпечення шляхом пропорційного перерозподілу коштів з метою збереження балансу інтересів усього суспільства. Зміна механізму нарахування певних видів соціальних виплат та допомоги є конституційно допустимою до тих меж, за якими ставиться під сумнівсама сутність змісту права на соціальний захист. Цю ж юридичну позицію Конституційний Суд України відтворив у рішенні від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012.

Внаслідок цього згодом на законодавчому рівні почала використовуватися формула, за якою соціальні та інші закони, що передбачають фінансові гарантії у бюджетній сфері, «застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України».

З цього приводу Верховна Рада України в своїй постанові «Про реагування на факти порушення суддями Конституційного Суду України присяги» від 24 лютого 2014 року зазначила, що «Конституційний Суд України дозволив Кабінету Міністрів України “вручну” регулювати рівень соціальних виплат, притому що раніше Конституційний Суд України приймав з цього питання прямо протилежні рішення. Тим самим судді Конституційного Суду України фактично порушили право громадян на соціальний захист та достатній життєвий рівень для себе і своєї сім’ї, які передбачені статтями 46 та 48 Конституції України».

У своєму рішенні від 8 липня 2016 року № 5-рп/2016 року Конституційний Суд України визнав наведену вище формулу при визначенні фінансування судової системи, такою, що не відповідає Конституції України і порушує конституційні засади поділу державної влади в Україні та становить загрозу для незалежності суддів. Водночас така формула продовжує і надалі застосовуватися щодо інших соціальних законів.

Проаналізуйте рішення Конституційного Суду України рішення від 26 грудня 2011 року № 20-рп/2011, від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012. Чи погоджуєтесь ви з правовою позицією Конституційного Суду України?

Наведіть приклади використання наведеної формули в законодавстві України.

29. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини звернувся до КСУ з конституційним поданням щодо перевірки на відповідність Конституції України положень частини другої статті 26 Закону України "Про Національну поліцію" стосовно дозволу Національній поліції України під час наповнення баз (банків) даних забезпечувати збирання, накопичення біометричних даних у вигляді зразків дезоксирибонуклеїнової кислоти (ДНК). Подання обґрунтовувалося непропорційним втручанням в гарантоване Конституцією право на невтручання в особисте і сімейне життя особи. Згодом на посаду Уповноваженого була призначена інша особа і подання було відкликано. Серед суддів КСУ виникла дискусія щодо його обов'язку закрити провадження, проте більшістю голосів була прийнята ухвала про закриття провадження.

Проаналізуйте подання Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з відповідного питання, а також ухвалу про закриття провадження і окрему думку до відповідної ухвали.

Яке рішення мав би ухвалити КСУ, якщо б провадження не було закрито? Назвіть юридичні позиції КСУ в сфері захисту приватного (особистого і сімейного) життя.

Чи має право суб'єкт конституційного подання його відкликати і чи зобов'язаний КСУ в такому разі закрити провадження?

Список літератури

Айріян К. Проблеми впровадження інституту конституційної скарги в Україні: підвідомчість судових справ адміністративної та конституційної юрисдикції / К. Айріян // Вісник Конституційного Суду України. – 2014. – № 5. – С. 61-71.

Барабаш Ю. Г. Питання демократії в правових позиціях Конституційного Суду України / Ю. Барабаш // Вісник Конституційного Суду України. – 2011. – № 4-5. – С. 82-87.

Бринзанська О. Право особи на подання конституційної скарги та процесуальні проблеми його реалізації в контексті змін до Конституції України / О. Бринзанська // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2016. – № 2. – С. 35–40.

Головін А. Вплив рішень Конституційного Суду України на правовий порядок в державі в аспект і захисту конституційних прав і свобод / А. Головін // Вісник Конституційного Суду України. – 2013. – № 3. – С. 81-89.

Гультай М. Конституційна скарга та конституційне звернення: порівняльне дослідження / М. Гультай // Вісник Конституційного Суду України. – 2014. – № 1. – С. 68-75.

Кампо В. Європейська конвенція 1950 року та проблеми захисту прав громадян у діяльності Конституційного Суду України / В. Кампо // Вісник Конституційного Суду України. – 2011. – № 4-5. – С. 104-113.

Касмінін О. Актуальні питання захисту права на працю та права на соціальний захист громадян Конституційним Судом України / О. Касмінін // Вісник Конституційного Суду України. – 2016. – № 4-5. – С. 123-131.

Коваленко В. Конституційний Суд України як ключова інституція в механізмі гарантій прав і свобод людини в Україні / В. Коваленко // Вісник Конституційного Суду України. – 2014. – № 2. – С. 66-73.

Тацій В. Правозахисний напрям інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України / В. Тацій // Вісник Конституційного Суду України. – 2011. – № 4-5. – С. 32-41.

Шевчук С. Узгодженість практики Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України / С. Шевчук // Вісник Конституційного Суду України. – 2011. – № 4-5. – С. 122-130.

Шишкіна Е. Людська гідність у контексті конституційного судочинства / Е. Шишкіна // Вісник Конституційного Суду України. – 2014. – № 1. – С. 105-111.

Водяніков О. Ю. Прогалина в праві як предмет конституційної скарги // Право України. – 2018. – № 12. – С. 128-147.

Човган В. О. Неконституційність законодавчої прогалини // Право України. – 2018. – № 12. – С. 114-127.

Рішення від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016 (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу).

Рішення від 9 лютого 1999 року N 1-рп/99 (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів).

Рішення від 14 листопада 2001 N 15-рп/2001 (справа щодо прописки).

Рішення у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень абзацу першого пункту 40 розділу VI "Прикінцеві та перехідні положення" Бюджетного кодексу України 11 жовтня 2018 року № 7-р/2018.

Рішення від 8 вересня 2016 року № 6-рп/2016 (справа про завчасне сповіщення про проведення публічних богослужінь, релігійних обрядів, церемоній та процесій).

Рішення від 19 квітня 2001 року N 4-рп/2001 (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання).

Рішення від 13 грудня 2001 року N 18-рп/2001 (справа про молодіжні організації).

Рішення від 11 жовтня 2018 року № 8-р/2018 (справа про звернення осіб, визнаних судом недієздатними).

Рішення від 26 грудня 2011 року N 20-рп/2011 у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII "Прикінцеві положення" Закону України "Про Державний бюджет України на 2011 рік".

Рішення від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012 у справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення положень статті 1, частин першої, другої, третьої статті 95, частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України, пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України, пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з окремими положеннями Конституції України.

Тема 7. Юридичні позиції КСУ в сфері кримінального права і процесу

П л а н

1. Юридичні позиції КСУ щодо смертної кари і права на життя.
2. Юридичні позиції КСУ щодо здійснення в кримінальному процесі права на захист.
3. Юридичні позиції КСУ щодо презумпції невинуватості.
4. Юридичні позиції КСУ щодо доказів і доказування.
5. Юридичні позиції КСУ щодо апеляційного і касаційного оскарження в кримінальному процесі.

ЗАВДАННЯ

30. В рішенні від 16 листопада 2000 року по справі N 1-17/2000 N 13-рп/2000 КСУ визнав неконституційним законодавче обмеження бути захисником прав особи лише адвокату. Згодом законом від 2 червня 2016 р. Конституція України була змінена і була закріплена т.з. «монополія адвокатури». У висновку від 20 січня 2016 р. КСУ жодних застережень з цього приводу не навів, зазначивши що «адвокат має необхідний професійний рівень та можливість забезпечити реалізацію права особи на захист від кримінального обвинувачення та представництво її інтересів у суді. У той же час кожна особа є вільною у виборі захисника своїх прав серед адвокатів» (п. 3.17 висновку). А вже у висновку від 31 жовтня 2019 року № 4-в/2019 (щодо скасування адвокатської монополії) КСУ не знайшов ознак скасування або обмеження прав і свобод в пропозиції скасування «адвокатської монополії».

Які аргументи за або проти адвокатської монополії на захист осіб або представництво в суді ви можете навести?

Проаналізуйте детально рішення КСУ від 16 листопада 2000 року по справі N 1-17/2000 N 13-рп/2000. Чи узгоджується із юридичною позицією, що наведена в цьому рішенні, чинний текст Конституції після змін 2016 року? Чи зміниться відповідь в разі ухвалення закону № 1013 про внесення змін до Конституції України щодо скасування адвокатської монополії?

31. 26 лютого 2019 року Конституційний Суд України увалив рішення № 1-р/2019 у справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України і визнав неконституційною статтю 368-2 Кримінального кодексу України. Наслідком цього стала декриміналізація незаконного збагачення і закриття відповідних кримінальних проваджень.

Суддя Конституційного Суду України С. в обґрунтування своєї позиції посилався на досвід США, яка відмовилася впроваджувати аналогічну норму через презумпцію невинуватості. Водночас в суспільстві ухвалене рішення викликало неабиякий резонанс.

Проаналізуйте рішення КСУ від 26 лютого 2019 року № 1-р/2019. Які аргументи використав Суд для обґрунтування неконституційності ст. 368-2 Кримінального кодексу України?

Чи міг в даному випадку Конституційний Суд України використати спосіб конформного тлумачення?

Чи існують в практиці Конституційного Суду України інші рішення про визнання неконституційним диспозицій Кримінального кодексу України, в яких описувалися склади злочинів? Якщо так, наведіть приклади.

32. Служба безпеки України звернулася до КСУ щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України». В рішенні від 20 жовтня 2011 року КСУ зазначив, що обвинувачення у вчиненні злочину не може ґрунтуватися на фактичних даних, одержаних в результаті оперативно-розшукової діяльності уповноваженою на те особою без дотримання конституційних положень або з порушенням порядку, встановленого законом, а також одержаних шляхом вчинення цілеспрямованих дій щодо їх збирання і фіксації із застосуванням заходів, передбачених Законом України "Про оперативно-розшукову діяльність" , особою, не уповноваженою на здійснення такої діяльності. Рішення КСУ було підданий критиці (В. Речицький) і названо «інфантильним, чорно-білим, утопічним і погано узгодженим з вимогами здорового глузду». З іншого боку, це рішення перетинається з концепцією плодів отруєного дерева, що широко застосовується в США і ЄСПЛ.

Проаналізуйте рішення КСУ від 20 жовтня 2011 року, а також політико-правовий коментар до нього В. Речицького (<http://khp.org/index.php/index.php?id=1330608795>).

Порівняйте позицію КСУ з концепцією плодів отруєного дерева, що застосовується ЄСПЛ і американськими судами в кримінальному процесі.

33. Громадянин Глущенко звернувся до Конституційного Суду України із конституційною скаргою щодо положень частини другої статті 392 Кримінального процесуального кодексу України, яке унеможливило окреме апеляційне оскарження ухвали суду про продовження строку тримання під вартою, постановленої під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судового рішення по суті. КСУ в рішенні від 13 червня 2019 року № 4-р/2019 задовольнив конституційну скаргу.

Проаналізуйте детально рішення КСУ від від 13 червня 2019 року № 4-р/2019.

Чи є право на апеляційне оскарження елементом права на справедливий суд відповідно до практики ЄСПЛ? Чи може держава обмежувати право на апеляційне оскарження?

Список літератури

Речицький В. Політико-правовий коментар до «Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України» від 20 жовтня 2011 року <http://khp.org/index.php/index.php?id=1330608795>

Висновок AMICUS CURIAE «Про Конституційний Суд України» щодо відповідності Конституції України статті 368-2 Кримінального кодексу України <https://euaci.eu/ua/what-we-do/resources/vysnovok-amicus-curiae-on-constitutional-court?fbclid=IwAR2ZlshXtXHDjZ2YfDufSemSuJOKusCQdec75jRYRmhmA8k7fs72q30-KRk>

Висновок стосовно конституційного подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 368-2 Кримінального кодексу України <https://pravo.org.ua/ua/news/20873555-visnovok-stosovno-konstitutsiyного-podannya-schodo-vidpovidnosti-konstitutsiyi-ukrayini-konstitutsiynosti-statti-368-2-kriminalnogo-kodeksu-ukrayini>

Експертний висновок щодо законопроектів, спрямованих на встановлення кримінальної відповідальності за незаконне збагачення <https://pravo.org.ua/ua/news/20873598-ekspertniy-visnovok-schodo-zakonoproektiv,-spryamovanih-na-vstanovlennya-kriminalnoyi-vidpovidalnosti-za-nezakonne-zbagachennya>

Висновок КСУ від 31 жовтня 2019 року № 4-в/2019 (щодо скасування адвокатської монополії).

Рішення КСУ від 24 квітня 2018 року № 3-р/2018.

Рішення КСУ від 13 червня 2019 року № 4-р/2019.

Рішення КСУ від 20 жовтня 2011 року.

Рішення Конституційного Суду України від 29.12.1999 № 11-рп/99.

Рішення КСУ від 16 листопада 2000 року по справі N 1-17/2000 N 13-рп/2000.

Т е м а 8. Юридичні позиції КСУ в сфері цивільного, господарського права і процесу

П л а н

1. Юридичні позиції КСУ щодо права власності і спадкування
2. Юридичні позиції КСУ щодо цивільного процесу
3. Юридичні позиції КСУ щодо господарських товариств

ЗАВДАННЯ

34. Громадянин Рейніш Л.В. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини другої статті 293 Цивільного процесуального кодексу у взаємозв'язку з положенням пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України в аспекті того, чи підлягають окремому апеляційному оскарженню ухвали суду першої інстанції як про внесення виправлень у рішення, так і про відмову у внесенні виправлень у рішення. На практиці в одних випадках суди приймали до розгляду скарги на ухвали суду першої інстанції про відмову у внесенні виправлень у рішення, зазначаючи, що ці ухвали можуть бути оскаржені в апеляційному порядку окремо від рішення суду, а в інших – відмовляли в такому розгляді виходячи з того, що вказані ухвали не підлягають оскарженню окремо від рішення суду, а заперечення на них включаються до апеляційної скарги на рішення суду.

Проаналізуйте рішення КСУ від 22 квітня 2014 року № 4-рп/2014. Яке тлумачення КСУ надав другій статті 293 Цивільного процесуального кодексу Кодексу і як він обґрунтував свою позицію?

35. Громадянин Запорожцев Олександр Семенович звернувся до КСУ щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 1241 Цивільного кодексу України, в якій визнається право на обов'язкову частку у спадщині непрацездатних дітей спадкодавця. Громадянин просив розтлумачити, чи мають до таких осіб належати особи з інвалідністю III

групи. З цього приводу КСУ ухвалив рішення від 11 лютого 2014 року № 1-рп/2014.

Проаналізуйте рішення КСУ від 11 лютого 2014 року № 1-рп/2014.

36. Під час здійснення власниками квартир багатоквартирного будинку права спільної власності на допоміжні приміщення виник спір відносно того, хто має право на таку спільну власність. Частина власників стверджувала про те, що таке права мають виключно особи, які приватизували квартири, а ті, хто їх набули у власність іншим шляхом - не мають права на таку спільну власність. У разі набуття права власності на квартиру за цивільно-правовими угодами об'єктом власності є тільки квартира, а право спільної власності на допоміжні приміщення належить лише особам, які набули його шляхом приватизації квартир.

Проаналізуйте рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Гуляка Володимира Олександровича щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 статті 10 Закону України „Про приватизацію державного житлового фонду“ від 9 листопада 2011 року № 14-рп/2011, а також постанову Великої палати Верховного Суду від 23 жовтня 2019 року (справа № 598/175/15-ц).

Хто має права співвласників допоміжних приміщень у будинку чи гуртожитку, технічного обладнання, елементів зовнішнього благоустрою?

37. Кабінет Міністрів України Постановою від 7 червня 2017 року № 413 затвердив Стратегію удосконалення механізму управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними. В частині положень її розділу „Система організації процесу виконання Стратегії“ Кабінет Міністрів України врегулював на підзаконному рівні умови та порядок набуття права власності та користування землею. 45 народних депутатів України звернулися до КСУ з вимогою визнати відповідний акт Кабінету Міністрів України неконституційним на підставі того, що ці відносини мають визначатися виключно законами України, і таким чином вийшов за межі своїх повноважень, встановлених Конституцією України.

Проаналізуйте рішення КСУ у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України „Деякі питання удосконалення управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними“ від 7 червня 2017 року № 413 25 червня 2019 року № 8-р/2019.

Список літератури

Берестова І.Е. Теоретичні засади захисту публічних інтересів у цивільному судочинстві та конституційному провадженні. - Київ : ФОП Маслаков, 2018. - 496 с.

Бігняк О. В. Матеріальні і процесуальні аспекти захисту охоронюваних законом інтересів учасників корпоративних відносин / О. В. Бігняк // Молодий вчений. - 2018. - № 5(1). - С. 235-238.

Як суди розуміють поняття "охоронюваний законом інтерес": детальний аналіз та судові прецеденти

https://protocol.ua/ua/yak_sudi_rozumiyut_ponyattya_ohoronyuvaniy_zakonom_interes_detalniy_analiz_ta_sudovi_pretsedenti/

Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним зверненням закритого акціонерного товариства “Оболонь” та громадянина Винника Віктора Володимировича про офіційне тлумачення положень частини другої статті 28 Закону України “Про господарські товариства”, пункту 1, абзацу першого пункту 5 статті 4 Закону України “Про власність” (справа про права акціонерів ЗАТ) від 11 травня 2005 року № 4-рп/2005.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Гуляка Володимира Олександровича щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 статті 10 Закону України „Про приватизацію державного житло-вого фонду“ від 9 листопада 2011 року № 14-рп/2011.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням приватного підприємства „ІКІО“ щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 61 Сімейного кодексу України від 19 вересня 2012 року № 17-рп/2012.

Рішення КСУ від 5 лютого 2013 року № 1-рп/2013 у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю „Ліхтнер Бетон Львів“ щодо офіційного тлумачення положень частини четвертої статті 58, частини першої статті 64 Закону України „Про господарські товариства“.

Рішення КСУ у справі за конституційним зверненням громадянина Рейніша Леоніда Валерійовича щодо офіційного тлумачення положення пункту 10 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України, частини другої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України від 22 квітня 2014 року № 4-рп/2014.

Рішення КСУ у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України „Деякі питання удосконалення управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними“ від 7 червня 2017 року № 413 25 червня 2019 року № 8-р/2019

Рішення КСУ у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 135 Житлового кодексу Української РСР 20 грудня 2019 року № 12-р/2019

Рішення КСУ у справі за конституційною скаргою товариства з обмеженою відповідальністю "МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ УКРАЇНА" щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців двадцять четвертого, двадцять 96 п'ятого, двадцять шостого розділу I Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо уточнення деяких положень та усунення суперечностей, що виникли при прийнятті Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні" від 23 березня 2017 року № 1989-VIII від 5 червня 2019 року №3-р(I)/2019

Т е м а 9. Юридичні позиції КСУ з питань діяльності публічної влади

П л а н

1. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань організації та функціонування парламенту України.

2. Правовий статус народного депутата України у правових позиціях Конституційного Суду України.
3. Правовий статус Президента України у правових позиціях Конституційного Суду України.
4. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань організації та функціонування Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади.
5. Судова влада України у юридичних позиціях Конституційного Суду України.
6. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань організації та функціонування місцевого самоврядування в Україні.

ЗАВДАННЯ

38. Верховний Суд звернувся до Конституційного Суду України з конституційним поданням, у якому просив здійснити офіційне тлумачення ч. 5 ст. 94 Конституції України у системному зв'язку з частинами 2 та 3 ст. 57 Конституції України. Необхідність в офіційному тлумаченні суб'єкт права на конституційне подання обґрунтовував тим, що закони, прийняті Верховною Радою України і підписані Президентом України оприлюднюються в різних офіційних виданнях в різний час, а це призводить до неоднозначності правозастосування. Для прикладу, Закон України "Про політичні партії в Україні" було опубліковано в Газеті "Урядовий кур'єр" 28.04.2001 р., в "Офіційному віснику України" – 11.05.2001 р., а в газеті "Голос України" – 12.05.2001 р.

З якого моменту набувають чинності закони України?

Які існують юридичні позиції Конституційного Суду України щодо часу набрання чинності законами?

Підготуйте проект рішення Конституційного Суду України у цій справі.

39. Президент України застосував своє право "вето" до Закону України "Про імпічмент Президента України" та звернувся до Конституційного Суду України з конституційним поданням про визнання його неконституційним. Своє конституційне подання Президент України, зокрема, обґрунтовував тим, що за цей Закон було подано 230 голосів народних депутатів. Однак, за даними системи "Рада", за законопроект проголосували депутат Н., який був фізично відсутній в Україні, депутат К., який перебував на стаціонарному лікуванні, а також Д., Л. і С., яких за місяць до цього було призначено міністрами, однак на момент голосування за зазначений Закон вони своїх депутатських повноважень ще не припинили. А депутат М. за даними ДПС перебував за межами держави.

Чи має право народний депутат доручати іншому народному депутату голосувати за нього? Чи мали право народні депутати, яких було призначено міністрами, голосувати на засіданні парламенту?

Чи впливають процедурні порушення, допущені під час голосування, на можливість застосування Президентом України до такого закону права “вето”, та визнання його неконституційним?

Підготуйте проект рішення Конституційного Суду України за результатами розгляду цієї справи.

40. До Конституційного Суду України надійшло звернення Президента України щодо перевірки на відповідність Конституції України Закону України «Про позбавлення В. Януковича звання Президента України», через його самоусунення від виконання своїх конституційних повноважень. У своєму зверненні Президент України зазначав, що відповідно до Конституції України звання Президента України зберігається за ним довічно, якщо тільки Президент не був усунений з поста в порядку імпичменту. Однак, у даному випадку повноваження колишнього Президента України В. Януковича було припинено Верховною Радою України не внаслідок застосування до нього процедури імпичменту, в шляхом ухвалення Постанови від 22 лютого 2014 р. “Про самоусунення Президента України від виконання конституційних повноважень та призначення позачергових виборів Президента України”.

Яке рішення має ухвалити Конституційний Суд України?

Підготуйте висновок наукового консультанта судді-договідача за цією справою.

41. Верховна Рада України прийняла Закон України про внесення змін до низки Законів України «Щодо невідкладних заходів з питань децентралізації влади», відповідно до якого з метою розширення повноважень органів місцевого самоврядування, Кабінету Міністрів України надавалося право укладати адміністративні договори з обласними радами про делегування останнім частину повноважень центральних та місцевих органів державної виконавчої влади.

Кабінет Міністрів України звернувся з конституційним поданням до Конституційного Суду України щодо визнання цього Закону таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним). В конституційному поданні, зокрема вказувалося на невідповідність цього Закону ч. 2 ст. 6 та ч. 2 ст. 19 Конституції України, оскільки жодна норма Основного Закону України не закріплює право органів публічної влади укладати між собою адміністративні договори, тим більше – делегувати владні повноваження.

Які юридичні позиції Конституційного Суду України слід використати при розгляді цієї справи?

42. 31.01.2020 р. 50 народних депутатів звернулися до КСУ із поданням щодо неконституційності Закону від 3 вересня 2019 року № 27-ІХ «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканості народних депутатів України)». По-дання обґрунтовано тим, що під час ухвалення закону були до-пущені порушення процедури, зокрема, сесія, на якій був попередньо схвалений проект, не була черговою. Так само було проігноровано «застереження» КСУ, висловлені у висновку від 19 червня 2018 року № 2-в/2018 на цей законопроект.

Чи має право КСУ перевіряти на відповідність до Конституції України закони про внесення змін до Конституції України? Чи були вже такі випадки в практиці КСУ?

Чи може бути такий закон визнаний неконституційним і чи має відновлюватися попередня редакція статті, яка була внесення змін?

Яка природа «застереження» КСУ?

43. 29.08.2019 р. 45 народних депутатів України звернулися з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України Закону України «Про Державне бюро розслідувань» в частині положень Закону, за яким Директор Державного бюро розслідувань призначається на посаду Президентом. В обґрунтування свої думки автори подання посилаються на те, що повно-важення Президента України та Верховної Ради України визначаються виключно Основним Законом України і не можуть бути розширені законом або іншим нормативно-правовим актом.

Проаналізуйте вказане подання, а також висновок КСУ від 16.12.2019 7-в/2019. Чи змінилося законодавче регулювання даного питання після реєстрації подання в КСУ?

Яке рішення має ухвалити КСУ?

Чи має право Президент здійснювати інші повноваження, не визначені в Конституції України?

Список літератури

Баулін Ю. Новий формат діяльності Конституційного Суду України / Ю. Баулін // Право України. – 2016. – № 7. – С. 19-23.

Бринцев В., Олефір І. Забезпечення засад судової влади за конституційними поданнями Верховного Суду України / В. Бринцев, І. Олефір // Вісн. Конституц. Суду України. – 2012. – № 5. – С. 71–82..

Грובה В. П. Місцеве самоврядування та його система в рішеннях Конституційного Суду України / В. Грובה // Вісник Одеського Національного університету. – 2011. – Том 16. Випуск 15. Правознавство. – С.14–19.

Кампо В., Овчаренко В. Деякі теоретичні проблеми конституційного контролю за додержанням парламентом процедури внесення змін до Конституції України / В. Кампо, В. Овчаренко // Вісн. Конституц. Суду України. – 2011. – № 3. – С. 64–76.

Лужанський А. Неоднозначне застосування закону судами як підстава звернення до Конституційного Суду України / А. Лужанський // Вісн. Конституц. Суду України. – 2014. – № 4. – С. 111–120.

Мартинюк Р. Конституційний Суд України в системі стримувань і противаг // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – 2008. – Випуск 39. – С. 186-192.

Мартинюк Р. С. Конституційний Суд України у системі стримувань і противаг / Р. С. Мартинюк // Держава і право. Юрид. і політ. науки. – 2008. – Вип. 39. – С. 186–192.

Нагорнюк І. В. Питання політики і права в сфері Конституційного Суду України / І. Нагорнюк // Європейські перспективи. – 2012. – № 3 ч. 3. – С.170-174.

Овчаренко В. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку в аспекті практики Конституційного Суду України / В. Овчаренко // Вісн. Конституц. Суду України. – 2014. – № 2. – С. 74–93.

Рева Р. Р. Поділ влади в контексті рішень Конституційно-го Суду України / Р. Р. Рева // Форум права. — 2012. — № 3. — С 596—602 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2012-3/12rrrkcscu.pdf>

Савчин М. Конституційний Суд України і динаміка конституційного порядку / М. Савчин // Вісник Конституційного Суду України. — 2015. — № 4. — С. 136–141.

Скомороха В. Окремі питання поділу влади і юрисдикція Конституційного Суду України / В. Скомороха // Право України. — 1998. — № 5. — С. 8–17.

Скомороха В. Окремі питання поділу влади, визначення державної та судової влади, незалежності судової влади / В. Скомороха // Вісн. Конституц. Суду України. — 2000. — С. 52–67.

Скомороха В. Парламентаризм та конституційна юстиція в Україні: теорія і практика / В. Скомороха // Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — 2002. — Вип. 13. — С. 109–114.

Стецюк П. Роль Конституційного Суду України у процесі формування та реалізації національної доктрини конституційної держави / П. Стецюк // Вісн. Конституц. Суду України. — 2011. — № 4-5. — С. 64–73.

Стрижак А. А. Конституційний Суд України як гарант дотримання конституційних принципів демократичної, правової держави / А. А. Стрижак // Право України. — 2010. — № 6. — С. 4–11.

Тупицький О., Шостенко О. Забезпечення виконання органами державної влади рішень Конституційного Суду України: теоретичний та практичний аспекти / О. Тупицький, О. Шостенко // Вісн. Конституц. Суду України. — 2014. — № 2. — С. 101–110.